

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 11, 2019 | 28.11.2019 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.11.66](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.66)

УДК 314.04:74:332.1

О. П. Мульська,

*к. е. н., науковий співробітник відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»*

ORCID: 0000-0002-1666-3971

І. Є. Бараняк,

*провідний інженер відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»*

ORCID: 0000-0002-1467-0262

У. В. Іванюк,

*к. е. н., доцент кафедри менеджменту організацій,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональної Академії управління персоналом» Львівський
інститут*

ORCID: 0000-0001-8845-9120

М. І. Колосінська,

*к. е. н., доцент, асистент кафедри обліку і оподаткування,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ORCID: 0000-0003-1544-1100

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НАСЕЛЕННЯ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

O. P. Mulska

*PhD in Economics, a Research Fellow at the Department of Social and Humanitarian Development
of the Regions, Dolishniy Institute of Regional Research of the National Academy of Sciences of
Ukraine*

I. Ye. Baraniak

*Senior Engineer at the Department of Social and Humanitarian Development of the Regions,
Dolishniy Institute of Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine*

U. V. Ivaniuk

*PhD in Economics, Assistant professor of the Department of management organizations, Lviv
Institute of Interregional Academy of Personnel Management*

M. I. Kolosinska

*PhD in Economics, Assistant professor of the Department of Accounting and Taxation, Yuriy
Fedkovych Chernivtsi National University*

SOCIO-DEMOGRAPHIC FACTORS AND MIGRATION PROCESSES OF THE POPULATION IN THE CARPATHIAN REGION

У статті досліджено взаємний вплив соціально-демографічних чинників і міграційних процесів у Карпатському регіоні. Значна увага приділена демографічному відтворенню як основного демографічного чинника розвитку регіону. За результатами аналізу регіональної

демографічної ситуації за досліджуваний період (2001-2018 рр.) виявлено, що чисельність населення Карпатського регіону зменшилась на 172,8 тис. осіб або 3 %. Найбільше скорочення чисельності населення спостерігається у Львівській області, натомість у Закарпатській області вона зростає.

Авторами аргументовано, що соціально-демографічні чинники, зокрема природне відтворення, корелюють з показниками міграційної активності населення. Емпіричне дослідження про існування прямого двостороннього зв'язку між соціально-демографічними чинниками (загальний коефіцієнт народжуваності та смертності, рівень шлюбності, частка сільського населення та ін.) та міграцією населення (внутрішньої і зовнішньої) показало, що статистична значущість 1 % коефіцієнта народжуваності у Львівській області пояснює зміну міграції населення на 1,65 %, а зростання кількості шлюбів та частки сільського населення в області є причинами послаблення еміграційних настроїв населення в межах 3,61 % - 6,85 %.

In the article, the demographic reproduction of the population is considered as a major factor influencing migration processes in the Carpathian region. The main causes of low fertility rates are migration and therefore changes in the reproductive behaviour of the population. It was found that the total fertility rate in 2014-2018 decreased by 20.0 per cent and reached critical values in the Carpathian region and Ukraine.

The results of the analysis of the demographic situation in the region in 2001-2018 revealed that the population of the Carpathian region decreased by 172.8 thousand people (3.0 per cent), and in 2019, it amounted to about 6044.0 thousand people. The largest decrease in population is observed in the Lviv region (by 110,0 thousand people), and conversely, in the Zakarpattya region, the population has increased (by 22,0 thousand people).

The authors argue that social and demographic factors, including population reproduction, correlate with indicators of migration activity of the population. Based on the analysis of migration flows in the context of their interstate and inland regional destinations in 2010-2017, the share of immigrants according to official data in the Carpathian region was negligible and fluctuated within 2.9 per cent in 2010 and 9.0 per cent in 2012. The average rate of arrival of external migrants to the Carpathian region was 5.1 per cent and exceeded the level of their departure (3.4 per cent). It was revealed that in the Zakarpattya region the share of the population abroad exceeded the level of arrival twofold.

Empirical research on the existence of a direct two-way link between socio-demographic factors (total fertility and mortality rates, marriage rate, rural population, etc.) and population migration (internal and external) showed that the statistical significance of 1 per cent birth rate in the Lviv region explained the change of population migration by 1.65 per cent, and increase in the number of marriages as well as the share of the rural population in the region are the reasons for the weakening of emigration orientations of the population from 3.61 to 6.85 per cent.

Ключові слова: соціально-демографічні чинники; міграційні процеси; демографічне відтворення; Карпатський регіон; народжуваність.

Key words: social and demographic factors; migration processes; demographic reproduction; Carpathian region; fertility.

Постановка проблеми. Інтенсивність міграційних процесів залежить від численних демографічних, соціально-економічних та інших чинників. Сукупність чинників формують середовище виштовхування або притягування мігрантів, кожний з яких має різну силу впливу на міграційні процеси. Тому систематичність міжнародної еміграції прямо чи опосередковано визначається поточною демографічною ситуацією країни. Однак, такий вплив має двосторонній характер. Прямі ефекти впливу виражені структурними змінами, а саме розподілом населення між сільськими та міськими поселеннями, а також трансформацією вікової та статевої структури населення. Опосередкований вплив спричиняє зміни поведінки щодо укладання шлюбів, створення

сім'ї і народження дітей. Ці зміни охоплюють одне або більше поколінь і вплив на демографічну поведінку населення стає домінуючим.

Міграція детермінує зменшення частки працездатного населення у країні і, як наслідок, виникає працересурсна криза, збільшення частки дітей і пенсіонерів, що є додатковими бюджетними витратами. У підсумку, позитивні і переважаючі міграційні настрої серед населення негативно впливають на формування стійких сімейних цінностей, патріотичного виховання молодого покоління і у майбутньому продукують нестабільні демографічні процеси у країні, особливо у прикордонних регіонах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років спостерігається зростання кількості наукових досліджень, пов'язаних з міграцією населення. У вітчизняних публікаціях значну увагу приділено соціально-економічним факторам впливу на міграційні процеси в країні та окремих регіонах (Е. М. Лібанова [1], О. В. Позняк, О. В. Макарова, В. Г. Саріогло, Л. Г. Ткаченко, У. Я. Садова [2], К. Ю. Сегіда [3], О. Р. П'ятковська). Численні дослідження зосереджені на проблемах прикордонних міграційних процесів, мінімізації негативних соціальних і культурологічних наслідків міграції, відстеженні регіональної специфіки міграційної активності і мотиваційних установок населення (О. О. Левицька [4], М. М. Біль [5], Риндзак О. Т. [6]). Проблеми трудової міграції, її соціально-економічний вплив на стан ринку праці досліджує О. А. Малиновська [7]. Наукові напрацювання Л. К. Семів [8] стосуються механізмів регулювання освітньої міграції і формування середовища академічної мобільності. Однак, кількість досліджень щодо взаємовпливу міграції і соціально-демографічних чинників окремих прикордонних регіонів України є незначною. Наукові пошуки суттєво ускладнює недостатнє інформаційне забезпечення цієї сфери, брак конкретних напрацювань і належного досвіду здійснення подібних досліджень в Україні.

Метою статті є оцінка соціально-демографічних чинників і міграційних процесів (внутрішніх і зовнішніх) Карпатського регіону (Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька і Закарпатська області) та визначення їхнього взаємного впливу.

Виклад основного матеріалу. Тенденції демографічного відтворення населення областей Карпатського регіону як одного з основних демографічних чинників розвитку суспільства в умовах активізації міграційних процесів є схожими. Так, за результатами аналізу демографічних процесів встановлено, що за 2001-2018 рр. чисельність населення Карпатського регіону зменшилась на 172,8 тис. осіб або 3 %, і на поч. 2019 р. становила 6044,0 тис. осіб (табл. 1). Чисельність населення зменшилася на 156 тис. осіб за рахунок природного приросту, і на 17,0 тис. осіб - за рахунок механічного приросту. За досліджуваний період серед областей Карпатського регіону найбільше скорочення чисельності населення спостерігається у Львівській області – на 110,0 тис. осіб. У Закарпатській області, навпаки, чисельність населення зросла на 22,0 тис. осіб.

Загалом рівень природного відтворення населення Карпатського регіону вищий за рівень природного відтворення населення по Україні. Хоча з 2015 р. значення показників природного відтворення населення Карпатського регіону наближаються до показників по Україні. Зокрема, сумарний коефіцієнт народжуваності за 2014-2018 рр. зменшився на 20,0 % і досягнув кризового значення в областях Карпатського регіону та в Україні - 1,36 та 1,30 дитини на одну жінку у фертильному віці відповідно (рис. 1).

Таблиця 1.
Динаміка основних демографічних показників Карпатського регіону та України, 2012-2018 рр.

Показники		Закарпатська область			Івано-Франківська область			Львівська область			Чернівецька область			Карпатський регіон			Україна		
		2012	2016	2018	2012	2016	2018	2012	2016	2018	2012	2016	2018	2012	2016	2018	2012	2016	2018
Чисельність постійного населення, тис. осіб		1248	1256	1255	1377	1380	1375	2523	2516	2511	902,2	906,8	903,6	6050	6059	6045	45453	42591	42217
в тому числі	міське, тис. осіб	460,1	461,8	460,4	591,4	598,2	599,9	1522	1522	1520	378,1	386,8	385,5	2952	2969	2965	31124	29294	29185
	сільське, тис. осіб	787,8	794,5	795,0	786,0	781,4	774,9	1001	994	991	524,1	520,0	518,2	3099	3090	3080	14329	13297	13032
<i>Показники народжуваності та смертності</i>																			
Сумарний коефіцієнт народжуваності, ‰		1,95	1,77	1,60	1,63	1,46	1,31	1,58	1,49	1,31	1,64	1,52	1,34	1,67	1,53	1,25	1,53	1,47	1,30
Коефіцієнт природного приросту, ‰		3,30	0,50	-1,20	0,20	-1,90	-3,50	-0,60	-20	-3,80	0,30	-1,50	-2,80	0,50	-1,40	-30	-3,10	-4,40	-6,10
Загальний коефіцієнт народжуваності, ‰		15,2	12,7	11,1	12,4	10,6	9,2	12,0	10,8	9,3	12,8	11,3	9,6	12,9	11,2	9,7	11,5	9,3	8,0
Загальний коефіцієнт смертності, ‰		11,9	12,2	12,3	12,2	12,5	12,7	12,6	12,8	13,1	12,5	12,8	12,4	12,4	12,6	12,7	14,6	13,7	14,1
Частка жінок у фертильному віці, %		49,7	48,2	47,6	48,2	46,9	46,3	48,2	46,3	45,7	48,7	47,8	47,2	48,5	47,0	46,5	46,7	44,9	44,1
Загальний коефіцієнт смертності дітей у віці до 1 року		8,9	10,5	10,5	6,4	6,8	6,2	7,7	6,7	7,0	7,9	9,0	8,2	7,7	8,0	7,8	8,4	7,4	7,1
<i>Показники міграції</i>																			
Сальдо міграції, осіб		-521	-982	84	1360	124	560	-794	4982	1886	1628	-486	222	1673	3638	2752	61844	10620	18589
Міграційний приріст (міські поселення), на 10 тис. населення		-8,9	-27,2	29,6	38,4	13	17,2	4,6	9,5	0,0	59,3	-10,5	25,1	8,6	1,9	7,9	21,0	-2,7	-
Міграційний приріст (сільська місцевість), на 10 тис. населення		-1,4	3,4	-16	-1	-8,4	-2,7	-15	35,6	19	-11,9	-1,5	-14,4	-7,2	10	-0,5	-2,5	14,1	-
Міграційний приріст, ‰		-4,2	-7,8	0,7	9,9	0,9	4,1	-3,1	19,8	7,5	18,0	-5,4	2,5	2,8	6,0	4,6	13,6	2,5	4,4

Джерело: побудовано авторами на основі даних [9, 10]

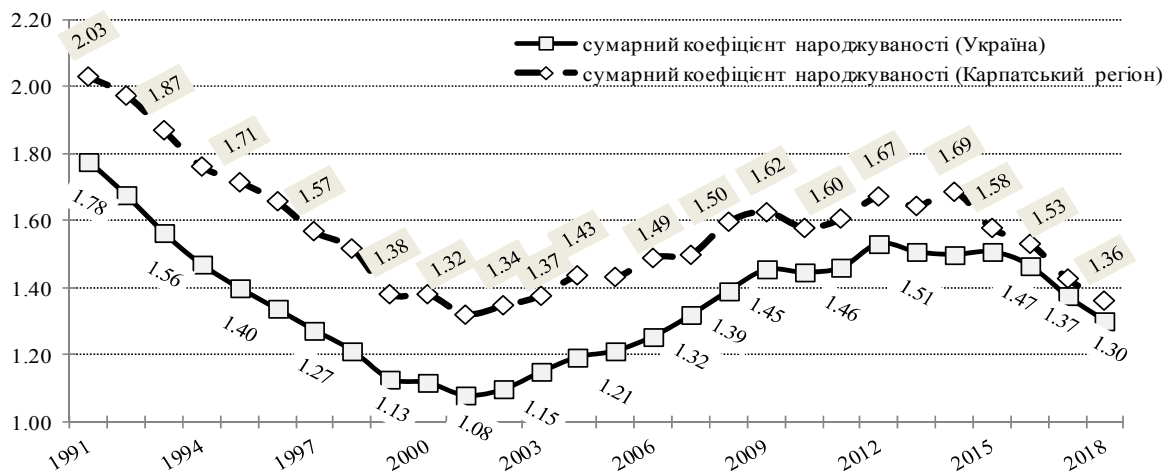

Рис. 1. Сумарний коефіцієнт народжуваності Карпатського регіону та в Україні, 1991-2018 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі даних [9]

Збільшення частки жінок фертильного віку спричиняє зростання значень природного приросту населення з часовим лагом 5-7 років. У Карпатському регіоні за 2007-2018 рр. частка жінок репродуктивного віку зменшилася з 50,2 % у 2007 р. до 46,5 % у 2018 р. (рис. 2). Очевидно, еміграція молоді та жінок, особливо в гірських районах Карпатського регіону, посилила процеси депопуляції та призвела до загострення проблем демографічного відтворення населення.

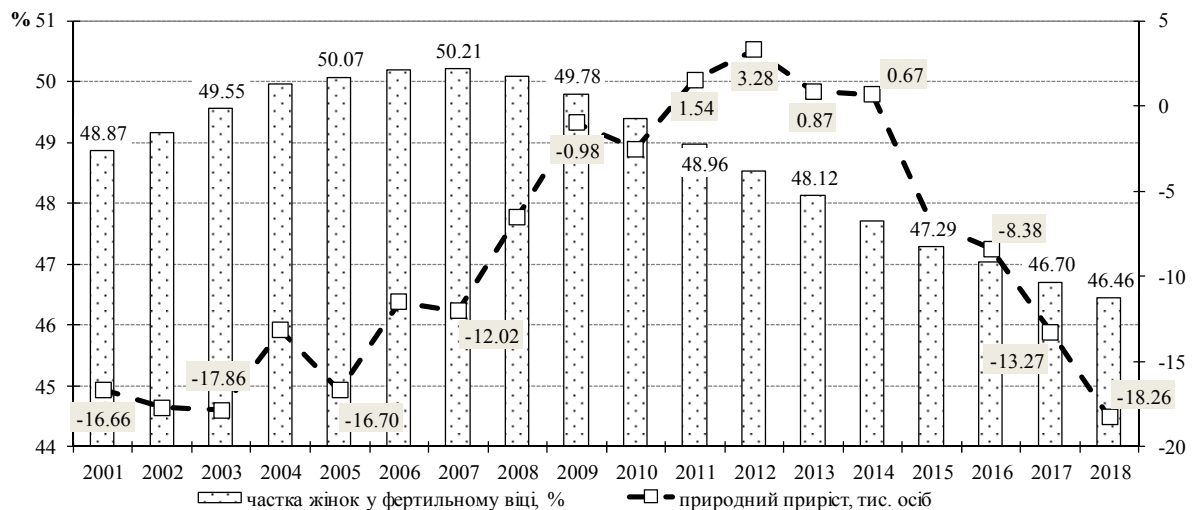

Рис. 2. Частка жінок у фертильному віці та значення природного приросту населення Карпатського регіону, 2001-2018 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі даних [9]

Міграційні процеси у Карпатському регіоні посилюють також трансформацію екістико-поселенської структури. Так, у 2010-2018 рр. чисельність населення у міських поселеннях збільшилася на 11,8 тис. осіб, а у сільській місцевості відбулося зменшення чисельності населення на 700 осіб.

В умовах посиленої міграційної активності змінюється філософія життя населення, формуються кардинально новий менталітет і свідомість, під впливом чого релігійні та сімейні цінності стають другорядними. Досягнення економічної незалежності, фінансової стабільності і кар'єрний ріст є пріоритетами сучасного населення. Довгий процес адаптації до викликів глобалізації і труднощів, які виникають під час освоєння нових знань і навиків, є причинами відтермінування укладання шлюбу та народження дітей.

За результатами аналізу міграційних потоків у розрізі їх міждержавного та внутрішнього регіонального спрямування у 2010-2017 рр. виявлено, що частка іммігрантів за офіційними даними у Карпатському регіоні була незначною (табл. 2). Вона коливалася у межах 2,9 % у 2010 р. та 9,0 % у 2012 р. Середньостатистичний рівень прибуття зовнішніх мігрантів до Карпатського регіону складає 5,1 % і перевищує рівень їхнього вибуття (3,4 %). Хоча у Закарпатській області частка виїзду населення за кордон за 2010-2017 рр. вдвічі перевищує рівень прибуття.

Таблиця 2.

Сальдо міждержавної, внутрішньодержавної та загальної міграції: Карпатський регіон, 2010-2017 рр.

Області	Роки								Разом
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Міждержавна міграція, осіб									
Закарпатська	-60	-70	-151	-328	-716	-1253	-389	66	-2901
Івано-Франківська	141	268	1400	767	377	282	96	230	3561
Львівська	-58	38	2005	633	364	294	232	327	3835
Чернівецька	363	386	1312	719	619	353	30	462	4244
Разом	386	622	4566	1791	644	-324	-31	1085	8739
Внутрішньодержавна міграція, осіб									
Закарпатська	-772	-393	-370	-905	-133	-398	-593	-163	-3727
Івано-Франківська	87	254	-40	183	864	1619	28	1231	4226
Львівська	-760	-1628	-2799	-1408	1179	1041	4750	2339	2714
Чернівецька	272	512	316	681	778	643	-516	-98	2588
Разом	-1173	-1255	-2893	-1449	2688	2905	3669	3309	5801
Загальна міграція, осіб									
Закарпатська	-832	-463	-521	-1233	-849	-1651	-982	-97	-6628
Івано-Франківська	228	522	1360	950	1241	1901	124	1461	7787
Львівська	-818	-1590	-794	-775	1543	1335	4982	2666	6549
Чернівецька	635	898	1628	1400	1397	996	-486	364	6832
Разом	-787	-633	1673	342	3332	2581	3638	4394	14540

Джерело: побудовано авторами на основі даних [9, 10]

Опосередкований вплив на формування сімейних цінностей населення (для прикладу, відтворення моделі багатодітної сім'ї) мають релігійні переконання, звичаї і традиції мігрантів у країнах їхнього походження. Зауважимо, що основними країнами-донорами людських ресурсів для Карпатського регіону у 2016-2017 рр. були Індія (701 особа), Єгипет (265 осіб) і Російська Федерація (562 особи) (рис. 3). Серед найбільших країн-реципієнтів мігрантів Карпатського регіону залишалися Угорщина, Німеччина, Польща та Чехія.

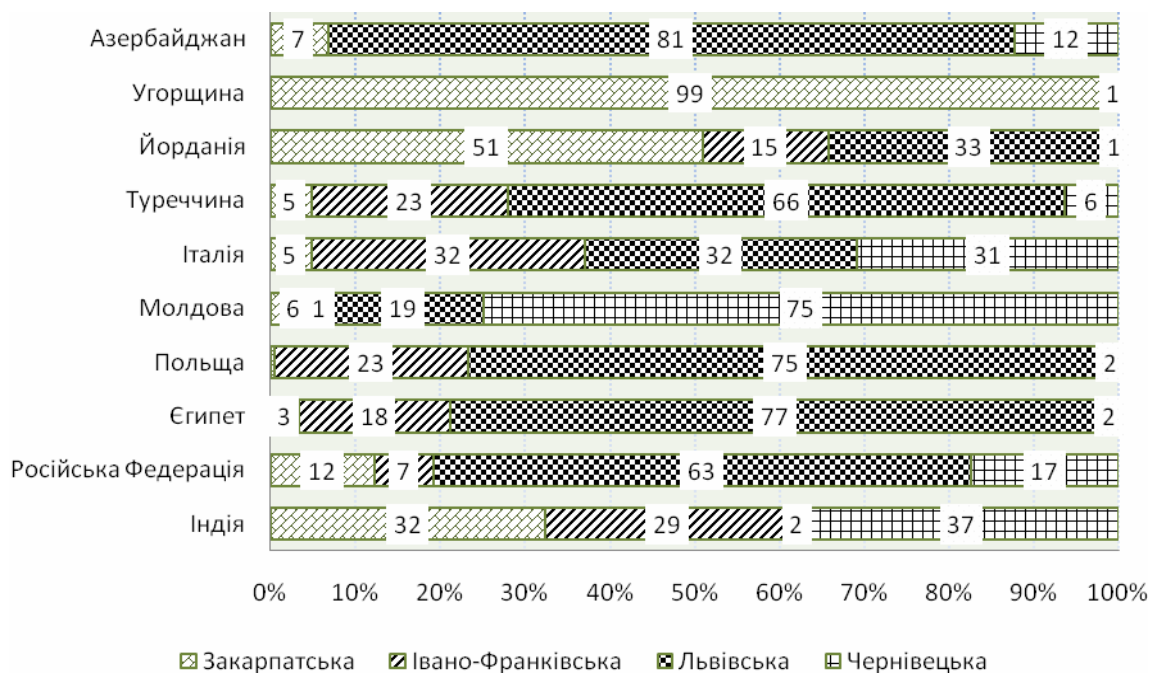

Рис. 3. Країни-донори Карпатського регіону: структурно-географічний аналіз, 2016-2017 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі даних [10; 12]

Офіційна статистика дає лише інформацію про місце реєстрації осіб і не відстежує зміни щодо мети перетину кордону. Тому реальна кількість емігрантів у регіоні є значно більша. Цю тезу підтверджують статистичні дані сусідніх країн, які фіксують вищі кількісні показники прибулих українців. Карпатський регіон традиційно належать до територій, які виступають донорами робочої сили для країн ЄС.

Старіння населення також є наслідком еміграції у Карпатському регіоні. Вплив міграції населення на процес старіння відбувається не тільки в статистиці (збільшення частки осіб похилого віку), але в динаміці (зміна режиму відтворення і зниження рівня народжуваності). Оскільки роль міграції у відтворенні населення не обмежується впливом на статево-вікову структуру населення, і виступає безпосереднім учасником відтворювальних процесів [11].

Міграційні процеси призводять до виникнення демографічних втрат, які можна систематизувати на фактичні, первинні та вторинні. Так, фактичні втрати – це прямі демографічні втрати, які підлягають процесу моніторингу (від’ємне сальдо міграції та природний приріст). Первинні витрати виникають у результаті неповного використання наявних демографічних ресурсів (низький коефіцієнт народжуваності серед жінок фертильного віку, високі показники смертності). Міграція населення спричиняє диспропорції статевої піраміди населення і виникнення проблем у сімейних відносинах. Вторинні демографічні втрати виникають через недовикористання демографічних ресурсів (діти, які могли б бути народжені при умові повного використання демографічного потенціалу на початковому етапі розвитку демографічних процесів).

Емпірично дослідити і підтвердити існування прямого двостороннього зв’язку між соціально-демографічними чинниками та міграцією населення (внутрішньої і зовнішньої) можна за допомогою побудови багатофакторної регресійної моделі. Множинне лінійне рівняння прямої залежності (1) дає змогу обчислити частинний вплив кожного чинника на результативну ознаку (сальдо міждержавної та внутрішньодержавної міграції населення). Економіко-математичне моделювання здійснимо на прикладі Львівської області. До уваги візьмемо кількісні (загальний коефіцієнт народжуваності та смертності, рівень шлюбності, частка сільського населення) і якісні параметри демографічної ситуації у регіоні (загальна захворюваність населення, очікувана тривалість життя при народженні). Соціально-демографічні параметри впливу на міграцію населення у Львівській області за 2010-2017 рр. подано у табл. 3.

$$MIGR = C_0 + C_1 BIRTH + C_2 LIFET + C_3 MARR + C_4 MORT + C_5 MORB + C_6 RUR \quad (1)$$

Авторська інтерпретація

де MIGR – сальдо міждержавної та внутрішньодержавної міграції населення області; BIRTH – загальний коефіцієнт народжуваності; LIFET – середня очікувана тривалість життя при народженні; MARR – рівень шлюбності; MORB - захворюваність населення; MORT – загальний коефіцієнт смертності; RUR - частка сільського населення.

Таблиця 3.

Соціально-демографічні параметри впливу на міграцію населення у Львівській області, 2010-2017 рр.

Чинники	Роки								Динаміка	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/ 2010	2017- 2010
1. Загальний коефіцієнт народжуваності (на 1 тис. населення)	11,2	11,4	11,9	11,6	11,9	11,0	10,7	9,9	0.88	-1.3
1.2. Загальний коефіцієнт смертності (на 1 тис. населення)	12,8	12,3	12,5	12,5	12,8	13,0	12,7	12,7	0.99	-0.1
1.3. Середня очікувана тривалість життя при народженні, роки	72,57	73,11	73,16	73,28	73,08	73,33	73,55	73,49	1.01	0.92
1.4. Рівень шлюбності (зарєстрованих шлюбів на 1 тис. населення)	6,6	7,5	6,3	6,5	6,9	7,1	6,1	6,3	0.95	-0.3
1.5. Захворюваність населення (тис. уперше зарєстрованих випадків захворювань на 100 тис. населення)	84,25	83,34	82,46	81,83	80,01	79,28	79,70	77,02	0.91	-7,23
1.6. Частка сільського населення (% до постійного населення)	39,8	39,7	39,7	39,6	39,6	39,5	39,5	39,5	0.99	-0.3

Джерело: побудовано авторами на основі даних [12]

Усі значення показників зведені до однорідного ряду (стандартизовано), перевірено на мультиколінеарний зв'язок та автокореляцію. Оцінювання достовірності та значущості побудованої моделі (2) здійснено за допомогою коефіцієнта детермінації, скоригованого значення коефіцієнта детермінації, коефіцієнта Дорбіна-Уотсона (DW) та інших критеріїв (табл. 4).

$$MIGR = -0,165BIRTH - 0,141LIFET - 0,316MARR + 0,189MORT + 0,108MORB - 0,685RUR \quad (2)$$

$$adj.R^2 = 0,773$$

$$DW = 3,13$$

Таблиця 4.
Результати оцінки достовірності багатофакторної регресійної моделі зв'язку соціально-демографічних факторів і міграції населення у Львівській області

Змінна	Коефіцієнти еластичності	Стандартна похибка	t-статистика	p-значення
BIRTH	-0,1649	0,4520	-0,3648	0,7502
LIFET	-0,0414	2,0692	-0,0200	0,9858
MARR	-0,3157	0,4457	-0,7085	0,5521
MORB	0,1078	0,9862	0,1093	0,9229
MORT	0,1887	0,9454	0,1996	0,8603
RUR	-0,6848	2,4314	-0,2817	0,8047
Стандартна похибка регресії				0,891799
Сума квадратів залишків				1,590609
Логарифм функції максимальної правдоподібності				-4,890211
p-значення				0,767620
F-статистика				0,566805
Інформаційний критерій Акайке				2,722553
Інформаційний критерій Шварца				2,782134
Інформаційний критерій Ханнана-Квіна				2,320702

Зауважимо, що тісний зв'язок між сальдо загальної еміграції населення регіону та соціально-демографічними чинниками підтверджено коефіцієнтом множинної кореляції, який дорівнює 0,879. Статистична значущість 1 % коефіцієнта народжуваності у Львівській області (BIRTH) пояснює зміну міграції населення на 1,65 %. Зростання кількості шлюбів (MARR) та частки сільського населення в області (RUR) є причиною послаблення еміграційних настроїв населення на 3,61 % та 6,85 % відповідно. Загалом, за результатами дослідження виявлено, що зростання захворюваності населення також посилить міграційні процеси у регіоні, оскільки працездатне населення буде шукати альтернативні варіанти отримання доходу та покращення фінансового становища, що у підсумку спричинить зростання трудової міграції.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших досліджень. За результатами дослідження соціально-демографічних чинників та міграції населення (зовнішньої і внутрішньої) Карпатського регіону можна констатувати про існування причинно-наслідкового зв'язку. Результати регресійного дослідження відобразили ситуацію, що склалась у регіоні за останні десятиліття, а саме: домінування соціальних та економічних чинників серед усіх інших, які є чинниками-стимуляторами зовнішньої міграції населення України. Таким чином, покращення ситуації на ринку праці та соціальної сфери у регіоні є двома пріоритетними напрямками державної політики регулювання міграції населення.

Література.

1. Зовнішня трудова міграція населення: монографія / Лібанова Е.М., Позняк О.В., Макарова О.В., Саріогло В.Г., Ткаченко Л.Г. Київ: Український центр соціальних реформ; Державний комітет статистики України, 2009. 120 с.
2. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття: наукове видання / наук. ред. У.Я. Садова. Львів, 2019. 110 с.
3. Сегіда К. Ю. Передумови та чинники демографічного розвитку регіональної соціогеосистеми. *Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний збірник наукових праць*. 2009. № 9(2). С.185-191.
4. Левицька О. О. Міграційний чинник асиметрії розвитку прикордонних регіонів України та Польщі. *Регіональна економіка*. 2016. № 4. С. 56-65.
5. Біль М. М. Фактори самоорганізації трудових мігрантів у площині соціокультурологічних наслідків міграції. *Молодий вчений*. 2015. № 2(1). С. 92-97.
6. Риндзак О. Т. Фактори і мотиви зовнішньої міграції населення України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2018. №1 (18). С. 112-121.

7. Малиновська О. Трудова міграція населення України: чого чекати в найближчому майбутньому? *Міграція*. 2015. URL: <http://migraciya.com.ua/news/migrantworkers/ua-labour-migration-ukraine-what-to-expectinthe-near-future-part-1>.
8. Семів Л. К. Освітня міграція як фактор розвитку територіальних міграційних систем: національний та європейський контекст. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2013. № 3. С. 244-253. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepsru_2013_3_27.
9. Населення України. URL: <http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>
10. Міграційний рух населення. *Державна служба України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Плоских Е. В., Межерицкий В. П. Влияние миграции на демографический потенциал. Вестник КРСУ. 2014. Том 14. № 3. С. 179-183. URL: <https://www.krsu.edu.kg/vestnik/2014/v3/a42.pdf>.
12. Державна служба України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References.

1. Libanova, E.M. Pozniak, O.V. Makarova, O.B. Sarioglo, V.G. and Tkachenko, L.G. (2009), *Zovnishnia trudova mihratsiia naseleння [External labour migration of population]*, Ukrainian Center for Social Reforms; State Committee of Statistics of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
2. Sadova, U.Ya. (2019), *Ukrains'ka mihratsiia v umovakh hlobal'nykh i natsional'nykh vyklykiv [Ukrainian migration in the face of global and national challenges in the 21st century]*, State Institution Dolishnyi Institute of Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine.
3. Cegida, K. Yu. (2009), "Prerequisites and factors for the demographic development of the regional sociogeosystem", *Chasopys sotsial'no-ekonomichnoi heohrafii: Mizhrehional'nyj zbirnyk naukovykh prats'*, Vol. 9 (2), pp.185-191.
4. Levytska, O. O. (2016), "Migration factor of asymmetry of development of border regions of Ukraine and Poland", *Rehional'na ekonomika*, Vol. 4, pp. 56-65.
5. Bil, M. M. (2015), "Factors of self-organization of labor migrants in the field of socio-cultural consequences of migration", *Molodyj vchenyj*, Vol. 2 (1), pp. 92-97.
6. Ryndzak, O.T. (2018), "Factors and motives of external migration of the population of Ukraine", *Sotsial'no-ekonomichni problemy i derzhava*, Vol. 1 (18), pp. 112-121.
7. Malynovska, O. A. (2015), "Labor Migration of the Ukrainian Population: What to Expect in the Near Future?", *Migration*, available at: <http://migraciya.com.ua/news/migrantworkers/ua-labor-migration-ukraine-what-to-expectinthe-near-future-part-1> (Accessed 10 Nov 2019).
8. Semiv, L. K. (2013), "Educational migration as a factor of development of territorial migration systems: national and European context", *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, Vol. 3, pp. 244-253.
9. State Statistics Service of Ukraine (2019), "Database of the Population of Ukraine", available at: <http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/> (Accessed 10 Nov 2019).
10. State Statistics Service of Ukraine (2019), "Database of Migration Movement of the Population", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 Nov 2019).
11. Ploskikh, E.V. and Mezheryskii, V.P. (2014), "Impact of migration on demographic potential", *Visnyk KRSU*, Vol. 3, pp. 179-183, available at: <https://www.krsu.edu.kg/vestnik/2014/v3/a42.pdf> (Accessed 10 Nov 2019).
12. State Statistics Service of Ukraine (2019), "Database of statistics", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 Nov 2019).

Стаття надійшла до редакції 16.11.2019 р.